

A privatio boni kérdése a Jung–White levelezésben

Tényi Tamás

453

A 2007-ben megjelent Jung–White levelezés *Carl Gustav Jung* harmadik olyan levélgyűjteménye, amely az analitikus pszichológia „öreg bölcsének” jelentős dialógusait reprezentálja. Az első a híres Freud–Jung levelezés volt, amely *William McGurie* szerkesztésében 1974-ben jelent meg¹, a második a *Jung* és a fizikus *Wolfgang Pauli* közötti levelek közreadása volt *CA Meier* szerkesztésében², míg az angol dominikánus pappal, *Victor Francis White*-tal (1902–1960) folytatott 15 éves (1945–1960) levélbeli dialógus dokumentumai *Ann Conrad Lammers* és *Adrian Cunningham* szerkesztésében jelentek meg a Routledge kiadónál³. *White* 27 évvel volt fiatalabb *Jung*nál, és már fiatalon a katolikus (tomista) teológia jelentős képviselőjévé vált, aki a II. világháború idejében kezdett jungiánus analízisbe Oxfordban⁴. 1945 augusztus harmadikán keresi fel először levélben *Jung*ot, s 4 dolgozatát küldi el a svájci pszichiáternek⁵. *Jung* 1945. szeptember 26-án válaszol és köszöni meg *White* dolgozatait, amelyekben a pap katolikus nézőpontból kapcsolódott az analitikus pszichológia vallással foglalkozó megállapí-

tásaihoz⁶. A levelezés elindulása egy inspiráló, azonban később konfliktusos kapcsolat kialakulásához vezetett. *Jung* hamarosan meghívta *White*-ot Bollingenbe. A mindkét fél részéről nagy lelkesedéssel kezdett, majd hosszú évekig folytatott dialógus, egy originális és újszerű jungiánus-katolikus párbeszéd és esetleges szintézis megteremtésének lehetőségével kecsegtetett. Bár a jungiánus-keresztény dialógust komoly ismeretelméleti és nézőpontbeli különbségek árnyékolták be⁷, *White* még 1954. január 4-én is egy „jungiánus katolikus” szervezet létrehozásáról gondolkodik⁸. *Jung* tapasztalati, vagy ahogy ő nevezte empirikus módszertana a neo-kantiánus filozófiában gyökerezett, a lelket (pszichét) a tudás, a megismerés egyetlen eszközének tekintette. Ezzel szemben *White* teológiai megközelítése az egyház három klasszikus forrásával kezdődött: ezek a kinyilatkoztatás, a tradíció és az érvelő és kritikus gondolkodás voltak, amelyekhez negyedikként *White* a tapasztalatot is felveszi⁹. Ennek a negyedik módszertannak a felvétele tette *White*-ot nyitottá a jungiánus megközelítés irányába¹⁰, azonban míg

¹ *William McGurie* (ed.): *The Freud–Jung Letters: The Correspondence between Sigmund Freud and CG Jung*, trans. Ralph Mannheim and R.F.C.Hull, PUP/Bollingen, 1974.

² *CA Meier* (ed.): *Atom and Archetype: The Pauli/Jung Letters 1932–1958*, PUPO, 2001.

³ *Lammers AC, Cunningham A* (eds.): *The Jung–White Letters*. Routledge, 2007.

⁴ *Lammers AC*: Introduction. In: *Lammers AC, Cunningham A* (eds.): *The Jung–White Letters*. Routledge, 2007, xxi–xxxi, 2007.

⁵ A 4 dolgozat a következő volt: *The Frontiers of Theology and Psychology*. Oxford. The Guild of Pastoral Psychology, Lecture 19, October 1942. *St. Thomas Aquinas and Jung’s Psychology*. Blackfairs, Vol XXV, June, 1944. *Psychotherapy and Ethics*, Blackfairs, Vol XXVI, 1945. *Postscript*. Blackfairs, Vol XXVI, October, 1945.

⁶ *Lammers AC, Cunningham A* (eds.): *The Jung–White Letters*. Routledge, 2007, 4. old.

⁷ *Lammers AC*: Introduction. In: *Lammers AC, Cunningham A* (eds.): *The Jung–White Letters*. Routledge, 2007, xxi–xxxi, 2007.

⁸ *Lammers AC, Cunningham A* (eds.): *The Jung–White Letters*. Routledge, 2007, 227. old.

⁹ *Lammers AC*: Introduction. In: *Lammers AC, Cunningham A* (eds.): *The Jung–White Letters*. Routledge, 2007, xxi–xxxi, 2007.

¹⁰ *Lammers AC*: *In God’s Shadow: The Collaboration of Victor White and CG Jung*. New York, Paulist Press, 1994.

White ismeretelméletének négy gyökere is azonosítható, *Jung* episztemológiáját egyetlen megismerési módszer reprezentálta.

Bár mindkét gondolkodó tisztelte a másikat a 15 éves levelezés és kapcsolat során, a legjelentősebb nézetkülönbség, amely aztán igen konfliktusossá is tette viszonyukat, a rossz, a gonosz fogalma és annak értelmezése körül rajzolódott ki. *Míg White ragaszkodott az egyház tanításához, miszerint a rossz, a gonosz csupán másodlagos, s a „jó hiányának” (latinul: privatio boni) a következménye, addig Jung a jót és a gonoszt azonos szubsztancialitással rendelkező ellentétekként látta, a pszichés realitás két felének.* A privatio boni¹¹, a rossz, a gonosz kapcsán kialakult nézetkülönbség *White* egy 1949-es írása kapcsán merült fel először¹², amelyben a pap élesen kritizálta *Jung* „Über das Selbst” címmel 1948-ban tartott Eranos előadását. *White* rámutatott, hogy a jónak és a rossznak, mint egyenlő szubsztancialitással bíró ellentéteknek a leírásával, *Jung* egy „kvázi-manicheista”¹³ dualizmust jelenít meg, s felhívta a svájci pszichiáter figyelmét *Aquinói Szent Tamás* vonatkozó írásaira,

figyelmeztetve a „gnosztikus dualizmussal kapcsolatos asszociációk irrelevanciájára”¹⁴. 1952 áprilisi levelében *Jung* irracionálisnak és lehetetlennek véleményezi a privatio boni fogalmát, s „valószerűtlenségében” a Szentháromsággal állítja párhuzamba azt¹⁵. *Jung* a *White* által hangsúlyozott álláspontot, a privatio boni nézetét tagadta, s olyan metafizikai véleménynek tartotta, amelyet archetipikus motívumok mozgatnak. *White* válaszában rámutat, hogy *Jung* empirikus pszichológiája szükségtelenül kapcsolódik *Kant* nézeteihez, s hogy a jungiánus gondolkodás megköveteli számos jelentős filozófiai és teológiai meggyőződés feladását¹⁶. *Jung* 1953. november 23-án levelében Krisztust a Self egy oldalának tartja, míg az ördögöt a lehasított árnyék reprezentánsaként a Self másik szubsztanciális aspektusaként látja¹⁷.

Ennek a rövid írásnak nem lehet tárgya, de jelezzük, hogy *Jung* két jelentős kései munkája, a „Válasz Jób könyvére” és az „Aion”, a svájci pszichiáter azon erőfeszítésének eredményei, hogy *kétségbeesetten*¹⁸ védje gnoszticista álláspontját *White*-tal és a katolikus nézőponttal szemben.

¹¹ Szent Ágoston szerint a rossz a jó hiánya, amelyért azonban nem a Teremtő, hanem a szabad akaratú, a bűn felé forduló teremtmény a felelős. „Világos tehát, hogy amiből teljesen hiányzik a jó, az egyáltalán nem létezhet tovább, következésképp ameddig még létezik, addig van benne valami jó, tehát minden ami van, jó, s az a rossz, aminek eredetét annyira kerestem, *nem valami különálló lényeg*, mert ha az volna, jónak kellene lenni.” (Szent Ágoston vallomásai. Szent István Társulat, Budapest, 2015, 177. old. – kiemelés tőlem). A privatio boni teológiai doktrínája szerint tehát a rossz nem önálló szubsztancia, ahogy a XII. Egyetemes (4. lateráni) zsinat is megfogalmazta, „a Sátán ugyanis és a többi démon, mint Isten teremtményei természetüknél fogva jók, de önmaguktól rosszá lettek” (www.hagiosz.net).

¹² *White V*: „Eranos: 1947, 1948”, *Dominican Studies*, Vol 2, No. 4., 1949, p.399.

¹³ A manicheizmus iráni eredetű gnosztikus vallás, amely szerint a jó és a gonosz azonos hatalommal bír, a manicheusok az ember lelkét a jó-val, a testét a gonosszal azonosították. A vallási irányzat Máni próféta után kapta a nevét.

¹⁴ *Lammers AC, Cunningham A* (eds.): *The Jung-White Letters*. Routledge, 2007, 140–141.old.

¹⁵ *Lammers AC, Cunningham A* (eds.): *The Jung-White Letters*. Routledge, 2007, 187.old.

¹⁶ *Lammers AC, Cunningham A* (eds.): *The Jung-White Letters*. Routledge, 2007, 189.old.

¹⁷ *Lammers AC, Cunningham A* (eds.): *The Jung-White Letters*. Routledge, 2007, 218.old.

¹⁸ Egy alkalommal *Jung* így fogalmazott: „csak két igaz barátom van, akikkel a *saját nehézségeimről* is beszélni tudok, az egyik *Erich Neumann*, ő Izraelben él, a másik *Victor White* Atya Angliában.” *Lammers AC, Cunningham A* (eds.): *The Jung-White Letters*. Routledge, 2007, 334. old. (kiemelés tőlem)